

Nr 907

Av herr Börjesson i Falköping, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 113, med förslag om förbättrad sjukpenningförsäkring.

En förbättring av förmånerna från den allmänna sjukförsäkringen har länge framstått som ett angeläget reformkrav. Den i propositionen nr 113 föreslagna reformen beträffande borttagande av karensdagar, höjning av sjukpenningbeloppen och utbyggnad av sjukpenningsskalan är ett beaktande av detta syfte. De huvudlinjer som angivits i propositionen bör godtas.

I sammanhanget måste emellertid framhållas, att den förevarande propositionen är ett nytt exempel på att regeringens reformarbete drives utan egentlig långsiktsplanering. Till grund för propositionen ligger endast en kortfattad och knapphändig promemoria, utarbetad inom socialdepartementet. Varken promemorian eller propositionen ger underlag för en mera exakt angelägenhetsgradering av olika reformkrav på det sociala området. Det hade givetvis varit önskvärt att i förevarande sammanhang en avvägning kunnat ske gentemot andra angelägna reformönskemål. Som exempel på sådana kan nämnas nödvändiga reformer till förmån för de långtids-sjuka och de handikappade, vissa reformer inom andra vårdområden samt åtgärder till förmån för barnfamiljerna. En väsentligt förbättrad angelägenhetsgradering och tidsplanering av reformarbetet framstår som en nödvändig förutsättning för framtiden. Det skall också framhållas som anmärkningsvärt, att varken i promemorian eller i propositionen presterats någon bedömning av de samhällsekonomiska möjligheterna att genomföra de föreslagna åtgärderna. Med detta har endast understrukits att reformarbetet i vårt samhälle bör bygga på en väsentligt säkrare beredning än vad regeringen i detta och andra fall har presterat.

Det bör vara angeläget för samhället att söka garantera, att alla medborgare får ett så långt möjligt likvärdigt skydd mot inkomstbortfall vid sjukdom. Bestämmelserna i lagen om allmän försäkring kan i princip sägas ha detta syfte. Betydande grupper har emellertid genom kollektivavtal ett bättre skydd vid sjukdom än vad sjukförsäkringen bereder. Hit hör de stats- och kommunalanställda samt i stort sett tjänstemännen på den privata arbetsmarknaden och de handelsanställda. För dessa grupper utgår fr. o. m. första sjukdagen, dvs. även under karensdagarna, sjuklön, som motsvarar i genomsnitt 90 % av den ordinarie lönen. För det stora flertalet är emellertid sjukförsäkringens förmåner det enda ekonomiska skyddet vid sjuk-

dom. Även om sjuklönen givetvis är en löneförmån, som uppnåtts genom avtal, är det från social synpunkt otillfredsställande att den ekonomiska tryggheten vid sjukdom är så olika som för närvarande.

För en förbättrad likställighet olika grupper emellan i fråga om ekonomisk trygghet vid sjukdom är förslagen i propositionen av väsentlig betydelse vad beträffar såväl karenstiden som kompensationsgraden. För närvarande är karenstiden formellt tre dagar. Om insjuknandet inträffar på dagen efter arbetstiden och då anmäles till försäkringskassan, blir karenstiden i realiteten endast två dagar. Enligt propositionen skall som huvudregel gälla, att sjukpenning skall utgå fr. o. m. dagen efter insjuknandedagen. Om insjuknandet sker på dagen efter arbetstidens slut och då anmäles till försäkringskassan, skulle sålunda inte någon karenstid gälla. Generellt torde kunna sägas, att förslaget i propositionen, med bortseende från den s. k. fridagsregeln, innebär borttagande av två karensdagar. Förslaget i propositionen innebär i övrigt, att kompensationsgraden, beräknad för tiden efter den första sjukveckan, höjes från cirka 65 procent av den ordinarie inkomsten till cirka 80 procent. Full likställighet i förhållande till de grupper som uppbär sjuklön uppnås sålunda inte vare sig i kompensationsgrad eller i karenstid.

Avsikten i detta sammanhang är att särskilt beröra problemen kring karenstiden. Den karenstid på tre eller två dagar, som för närvarande gäller i fråga om den allmänna sjukförsäkringen, kan naturligtvis medföra att en person, som är sjuk, infinner sig på arbetsplatsen, fastän det både för hans egen och för omgivningens hälsa skulle ha varit bättre om han stannat hemma. För de grupper som uppbär sjuklön gäller i praktiken inte någon karenstid. Självfallet bör likställighet olika grupper emellan i detta avseende eftersträvas.

Detta syfte måste emellertid vägas mot risken för missbruk av sjukförsäkringen. Om i enlighet med propositionen sjukpenningen generellt skall utgå fr. o. m. första arbetsdagen efter insjuknandedagen, ökas givetvis denna risk. Det är anmärkningsvärt, att såväl promemorian som propositionen i stort sett förbigått detta problem. Enligt departementschefen föreligger det knappast grund för antagandet att missbruket skulle få stor omfattning. Det är inte anledning till gensaga mot denna bedömning. Det är otvivelaktigt så, att den stora massan av försäkringstagare är lojal mot sjukförsäkringens syfte. Men lika uppenbart är det, att man måste räkna med att en viss kategori kan utnyttja de möjligheter till missbruk som öppnas genom att sjukpenning skall utgå redan första arbetsdagen efter insjuknandedagen även vid en dags eller två dagars frånvaro. Det missbruk som ett utnyttjande av sjukförsäkringen för frånvaro utan sjukdomsanledning innebär drabbar inte endast arbetsgivare och arbetskamrater utan även samhället i stort. Lagstiftningen bör ges en sådan utformning att den så långt möjligt inte lämnar öppna möjligheter till missbruk.

Såväl i promemorian som i propositionen har dock visst skydd intagits mot missbruk, nämligen genom den s. k. fridagsregeln, som skall gälla för huvuddelen av de försäkrade. I propositionen har denna regel utformats så, att sjukpenning inte får utgå för arbetsfri dag, som utgör någon av de sex första dagarna efter insjuknandedagen — dock så att sjukpenningen på grund av fridagsregeln inte får bortfalla för mer än två dagar. Om sjukperioden varar mer än sex dagar, insjuknandedagen oräknad, skall fridagsregeln upphävas genom en återgångsregel, innebärande att ersättning skall utgå även för fridagarna under de sex första dagarna. Propositionen kan sålunda sägas innehålla en villkorlig karenstid, som bl. a. avser att skydda mot missbruk av sjukförsäkringen i anslutning till fridagar. Utformningen innebär att kompensationsgraden kan bli något lägre vid kortare sjukdomstid än vid längre. Såsom uttalats i propositionen bör detta kunna godtas.

Med förslaget i propositionen kan man dock inte generellt komma till rätta med det problem som består i att sjukförsäkringen kan utnyttjas för en dags eller ett par dagars frånvaro från arbetet utan sjukdomsanledning. Den som vill skaffa sig betald ledighet för en dag eller ett par dagar behöver enligt de i propositionen föreslagna bestämmelserna endast anmäla sig sjuk hos försäkringskassan senast kvällen före för att få ersättning från försäkringen under ledigheten. Ett sådant missbruk medför minskad produktion och ökade produktionskostnader. Det får hållas för sannolikt, att denna missbruksrisk är större vid den allmänna sjukförsäkringen än vid sjuklönesystemet.

I socialdepartementets promemoria framhölls, att ifrågavarande problem inte lär kunna bemästras på annat sätt än genom en effektiviserad kontroll. Av dem som misstänks för att missbruka försäkringen skulle försäkringskassan kunna fordra att de vid framtida sjukdomsfall företer läkarintyg redan från första dagen. Departementschefen har inte närmare berört frågan efter insjuknandedagen. I Västtyskland gäller, såsom framgår av promemorian, att sjukpenning börjar utgå fr. o. m. dagen efter den dag, då sjukdomen fastställdes av läkare. För vårt lands vidkommande måste man emellertid konstatera, att läkarbristen i regel torde lägga hinder i vägen för infordran av läkarintyg redan vid någon dags sjukskrivning. Riksförsäkringsverket har i sitt yttrande över promemorian framhållit, att man över huvud taget måste bedöma försäkringskassornas möjligheter att utöva kontroll vid korta sjukskrivningar som mycket små.

En lösning av ifrågavarande problem synes så länge försäkringskassorna inte har tillfredsställande kontrollmöjligheter böra lösas genom en annan utformning av den i propositionen föreslagna spärregeln. Sjukpenning bör, när sjukskrivningstiden omfattar högst sex dagar, inte få utgå för första arbetsdagen efter insjuknandedagen. Däremot bör sjukpenning få utgå för första arbetsfria dagen, om sådan ingår i sjukperioden. Förslaget innebär sålunda, att den första arbetsfria dagen i Kungl. Maj:ts förslag utbytes mot

den första arbetsdagen. Om en andra arbetsfri dag ingår i en sjukperiod, som omfattar högst sex dagar, bör den i enlighet med vad som föreslagits i propositionen inte berättiga till sjukpenning. Den i propositionen föreslagna återgångsregeln bör gälla, innebärande att sjukpenning skall utgå för samtliga dagar, om sjukperioden omfattar mer än sex dagar.

Den utformning som här förordats skulle utgöra en särskild spärr mot utnyttjande av sjukförsäkringen till betald ledighet utan sjukdomsanledning. Vid endast en dags sjukfrånvaro skulle ersättning från sjukförsäkringen sålunda inte utgå. Vid två à tre dagars sjukfrånvaro skulle kompensationen med det här framtida förslaget bli lägre i cirka hälften av fallen. Även vid fyra à fem dagars sjukfrånvaro skulle kompensationen i något fall kunna bli lägre. Detta bör emellertid vid så kort sjukperiod kunna godtas med hänsyn till den säkrare garanti mot missbruk som härigenom uppnås. För sjukperioder omfattande sex dagar eller längre tid ger den i motionen förordade utformningen alltid samma kompensationsgrad som förslaget i propositionen.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 113 måtte besluta, att den i propositionen intagna spärregeln må utformas så, att sjukpenning icke får utgå för första arbetsdagen efter insjuknandedagen och icke heller för den andra arbetsfria dagen, dock med den återgångsregeln, att sjukpenning skall utgå även för sagda dagar, därest sjukskrivningsperioden omfattar mer än sex dagar; samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till här för erforderlig författningstext.

Stockholm den 26 april 1966

Bengt Börjesson (cp)

i Falköping